

Mari-Leena Talvitie kok ym.

Kirjallinen kysymys yhdenvertaisesta leskeneläkkeestä ja nuorten leskien asemasta

Eduskunnan puhemiehelle

Kun puoliso kuolee, leskellä on oikeus Kelan maksamaan leskeneläkkeeseen, mikäli hänellä ja hänen puolisoillaan on tai on ollut yhteinen lapsi. Lisäksi edellytetään, että pari on avioliitossa puolison kuollessa ja avioliitto on solmittu ennen kuin puoliso on täyttänyt 65 vuotta. Lesken iällä ei ole merkitystä.

Jos leskellä ja hänen puolisoillaan ei ole yhteistä lasta, on leskellä oikeus leskeneläkkeeseen, mikäli kaikki seuraavat ehdot täyttyvät: avioliitto on solmittu ennen kuin leski täytti 50 vuotta ja puoliso 65 vuotta; sekä avioliitto on jatkunut vähintään viisi vuotta ennen puolison kuolemaa; sekä leski on ollut vähintään 50-vuotias puolison kuollessa tai hän on saanut työeläkelakien tai kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyyseläkettä vähintään kolme vuotta.

Kelan maksamassa leskeneläkkeessä on kaksi osaa: kuuden (6) kuukauden alkueläke, joka voi alkaa puolison kuolinpäivää seuraavan kuukauden alusta, jos vaadittavat ehdot täyttyvät, sekä mahdollinen jatkoeläke. Molempien maksaminen loppuu, kun leski täyttää 65 vuotta.

Kelan maksaman leskeneläkkeen lisäksi leskellä on mahdollisuus hakea leskeneläkettä työeläkelaitokselta. Eläke perustuu työ- ja yrittäjäeläkkeeseen, jonka lesken puoliso ehti eläessään ansaita. Lesken ikään, avioliiton kestoon ja avioliiton solmimisikään liittyvät rajoitteet lapsettomalla leskellä koskevat myös työeläkejärjestelmän kautta maksettavia eläkkeitä. Kelan ja työeläkejärjestelmän leskeneläkkeitä voi saada yhtä aikaa.

Ongelma leskeneläkkeessä on se, että lapseton alle 50-vuotias leski tai vähintään 50-vuotias leski, joka on yli 15 vuotta nuorempi puolisoaan, ei saa lainkaan leskeneläkettä. Lapsettomuus eläkkeen eväämisen perusteena sekä avioliiton solmimisajankohtaan ja avioliiton kestoon liittyvät rajoitteet aiheuttavat sen, että lesket ovat keskenään monella tapaa eriarvoisessa asemassa. Erityisesti nuoret lesket, joilla ei ole ollut yhteistä lasta puolison kanssa, sekä lesket, jonka ikäero puolisoon on ollut yli 15 vuotta, jäävät tällä hetkellä ilman leskeneläkettä.

Lapsettomuus ja puolisoiden yli 15 vuoden ikäero eläkkeen eväämisen perusteella ovat syrjiviä. Esimerkiksi nuorella ja lapsettomalla leskellä on kuitenkin yhtäläinen tarve taloudelliseen tukeen sopeutumisvaiheessa. Puolison kuolema on usein ennakoimaton kriisitilanne, joka vaikuttaa tutkitusti lesken toiminta- ja työkykyyn. Tilanteen itsessään aiheuttaman kuormituksen lisäksi nuori leski voi leskeneläkkeen rajoitusten vuoksi joutua taloudellisiin vaikeuksiin. Ikävaiheelle on tyy-

Kirjallinen kysymys KK 370/2020 vp

pillistä, että on velkaa eikä juurikaan varallisuutta. Akuutissa kriisissä on todella kohtuutonta, jos joutuu menettämään puolison lisäksi myös kodin ja sitä kautta tutun lähiverkoston.

Lapsettomien leskien rajaaminen eläkelain ulkopuolelle osoittaa, että lainsäädännössä ei tunnisteta moninaistuvia perherakenteita. Esimerkiksi uusperheessä eletään usein lapsiperhearkea, vaikka lapset eivät ole yhteisiä. Leskiperheessä taloudellinen kriisi vaikuttaa lapsiin ja heidän mahdollisuuksiinsa muun muassa harrastaa ja asua tutussa ympäristössä.

Avioliiton solmimisajankohtaan ja avioliiton kestoon liittyvät rajoitteet eivät tunnista myöskään avoliittojen yleisyyttä. Alle viiden vuoden avioliittoa on saattanut edeltää vuosikymmeniä kestänyt avoliitto.

Leskeneläkettä vähennetään nykyisen lainsäädännön mukaan puolen vuoden alkueläkkeen jälkeen huomioimalla lesken oma laskennallinen työeläketurva. Vähennys johtaa usein siihen, että eläkettä ei makseta puolen vuoden jälkeen lainkaan. Nuorena leskeytyneen leskeneläke on näin käytännössä määräaikainen, ja eläkkeestä hyötyisivät kaikista pienituloisimmat lesket, jotka muuten turvautuisivat verovaroin katettuun sosiaaliturvaan.

Leskeneläkeoikeuden laajentaminen lisää kustannuksia maltillisesti. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2017 leskeksi jäi 563 alle 50-vuotiaasta. Osalla heistä on yhteisiä alaikäisiä lapsia, ja he ovat siten jo eläkeoikeuden piirissä. Keskimääräinen leskeneläke on 575 euroa/kk. Yli puolella leskeneläkkeen saajista eläke tätä pienempi.

Leskeneläkeoikeuden laajentaminen alle 50-vuotiaille lapsettomille leskille ei ole suuri taloudellinen satsaus eläkeuudistuksen kokonaisuudessa. Vähennysmekanismin johdosta eläke jää puolen vuoden jälkeen maksuun vain pienituloisimmille. Yksilön arjen tasolla oikeus eläkkeeseen on kuitenkin merkittävä kysymys. Nuoren lesken eläkeoikeus on myös yhdenvertaisuuskysymys, joka on korjattava.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitämme asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mitä hallitus aikoo tehdä, jotta kaikille leskille voidaan taata yhdenvertainen iästä ja perhemuodosta riippumaton eläkeoikeus ja

mitä hallitus tekee parantaakseen nuorten leskien asemaa?

Helsingissä 7.5.2020

Mari-Leena Talvitie kok
Saara-Sofia Sirén kok
Jussi Saramo vas
Mirka Soinikoski vihr
Sari Multala kok